УДК 342.95
DOI https://doi.org/10.32844/2618-1258.2020.5-2.8

КНЯЗЄВ В.С.

ЩОДО ПРОБЛЕМНИХ ПИТАНЬ ТИМЧАСОВОГО ЗБЕРІГАННЯ ТОВАРІВ ТА ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ КОМЕРЦІЙНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ПІД МИТНИМ КОНТРОЛЕМ

ON CHALLENGING ISSUES OF TEMPORARY STORAGE OF GOODS AND COMMERCIAL VEHICLES UNDER CUSTOMS CONTROL

У статті досліджується питання тимчасового зберігання товарів і транспортних засобів комерційного призначення під митним контролем. Визначаються строки, протягом яких майно може зберігатись у зоні митного контролю, умови й порядок їх продовження.

Окрема увага приділяється характеристиці суб'єктів, які можуть звернутись до митних органів із заявою про продовження терміну тимчасового зберігання товарів і транспортних засобів комерційного призначення. Наводиться перелік випадків, коли зберігання товару, який перебуває в зоні митного контролю, може вважатися таким, що має статус «зберігання на складі митного органу».

У статті також встановлено алгоритм взаємодії митного органу з адміністрацією порту й іншими суб'єктами під час тимчасового зберігання товарів і транспортних засобів у зоні митного контролю.

Зазначається порядок дій у разі встановлення фактичної не відповідності товару відомостям, заявленим у товаросупровідних документах, під час переміщення майна, тимчасовий термін зберігання якого під митним контролем вичерпано, на склад митниці. Досліджено компетенцію суб'єктів господарювання та митного органу щодо переміщення товарів, тимчасовий строк зберігання яких у зоні митного контролю вичерпано, на склад митного органу.

Наголошено на необхідності внесення змін в Митний кодекс України в частині спрощення процедури переміщення товарів, граничний термін тимчасового зберігання яких у зоні митного контролю вичерпано, й можливості розпорядження майном «із контейнера», без обов'язкового переміщення товарів на склад митниці. Обґрунтовано, що такі зміни дозволять зменшити витрати на переміщення товару, розвантажувальні роботи, ризик втрати або підміни майна.

***Ключові слова**: майно, митні органи, матеріальні цінності, переміщення, тимчасове зберігання, зона митного контролю, граничні терміни, статус товару «на складі митного органу», розпорядження, суб'єкти господарювання, власник, декларант, контейнер, адміністрація порту, утримувач складу.*

The article examines the issue of temporary storage of goods and commercial vehicles under customs control. The author determines terms during which the property can be stored in the customs control zone, conditions and procedure for their extension.

Particular attention is paid to the characteristics of entities which may refer to the customs authorities for an extension of the temporary storage of goods and commercial vehicles. The list of cases when storage of the goods, which is in the customs control zone, can be considered as one having the status "customs warehousing".

The article also establishes an algorithm of interaction of the customs authority with the port administration and other entities during the temporary storage of goods and vehicles in the customs control zone.

The author specifies procedure in case of establishing the actual non-compliance of the goods with the information stated in the accompanying documents during the

© КНЯЗЄВ В.С. – кандидат юридичних наук

movement of property, the temporary storage period at the customs warehouse. The paper studies the competence of business entities and the customs authority to move goods, the temporary storage period in the customs control zone of which has been up, to the customs authority.

Emphasis was placed on the need to amend the Customs Code of Ukraine in terms of simplifying the procedure for moving goods, the deadline for temporary storage of which in the customs control zone is experied and the possibility of disposing of property "from the container" without mandatory transfer of goods to customs. It is substantiated that such changes will make it possible to reduce the cost of moving goods, unloading, the risk of loss or replacement of property.

Key words: *property, customs authorities, tangibles, moving, goods, temporary storage, customs control zone, deadlines, duty status "in customs warehouse", order, business entities, owner, declarant, container, port administration, warehouse holder.*

Вступ. Митні органи через надані їм повноваження здійснюють діяльність, пов'язану зі зберіганням і розпорядженням товарами, транспортними засобами комерційного призначення.

Питання тимчасового зберігання товарів і транспортних засобів комерційного призначення під митним контролем, строків такого зберігання потребує нагального врегулювання в умовах розвитку ринкових відносин, реорганізаційних змін портової інфраструктури.

Окремої уваги заслуговує проблематика розмежування компетенції між адміністрацією порту, митними органами й суб'єктами господарювання під час тимчасового зберігання товарів під митним контролем і подальшого їх переміщення на склади митного органу. Митний кодекс (далі – МК) України встановлює підстави, за яких товари й транспорті засоби комерційного призначення: 1) можуть бути розміщені на складі митного органу; 2) підлягають обов'язковому переміщенню на склад митного органу.

Однією з обов'язкових підстав для переміщення товарів і транспортних засобів комерційного призначення на склад митного органу є закінчення строків їх зберігання під митним контролем. Водночас порядок переміщення таких товарів і транспортних засобів на склад митниці не досить врегульований нормами чинного законодавства, що зумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Потребують також удосконалення і наявні форми взаємодії митних органів, адміністрації порту, суб'єктів господарювання під час переміщення товарів і транспортних засобів комерційного призначення, а також сприяння митним органам у виконанні ними функцій щодо митного оформлення товарів.

Аналіз останніх досліджень. Питання тимчасового зберігання товарів і транспортних засобів комерційного призначення під митним контролем, строків такого зберігання викладали у своїх роботах І. Бережнюк, О. Вакульчик, О. Запорожець, П. Пашко, С. Терещенко, Л. Пісьмаченко, Л. Прус, С. Попель, У. Романюк, Т. Єдинак та інші. Водночас аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано дослідження поняття тимчасового зберігання товарів і транспортних засобів комерційного призначення під митним контролем, свідчить, що тема залишається винятково актуальною.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження такої правової категорії, як «зберігання товарів під митним контролем». Визначення порядку переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення на склад митного органу, форм взаємодії митних органів, адміністрації порту, суб'єктів господарювання під час переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення на склад митниці. Виявлення проблемних питань і написання пропозицій з їхнього розв'язання.

Результати дослідження. Під час прибуття на митну територію України товар у контейнері розміщується на території порту, де він перебуває під митним контролем упродовж встановлених МК України строків. Поняття «перебування товару під митним контролем» часто застосовується в МК України, однак його значення не наводиться. Митним контролем є сукупність заходів, що здійснюються з метою забезпечення додержання норм МК України, законів та інших нормативно-правових актів із питань митної справи, міжнародних договорів України, укладених у встановленому законом порядку [1].

Вважаємо, що вживання в МК України словосполучення «під митним контролем» для позначення перебування товару (контейнеру) в пункті пропуску або на території порту не досить

логічно застосовується, адже на складі митного органу, складі тимчасового зберігання, в пункті пропуску товар також може перебувати в статусі такого, що знаходиться під митним контролем.

Відповідно до ст. 321 МК України визначено тривалість перебування товарів під митним контролем. Зокрема, регламентовано, що товари, транспортні засоби комерційного призначення перебувають під митним контролем із моменту його початку й до закінчення згідно із заявленим митним режимом.

У разі ввезення на митну територію України товарів, транспортних засобів комерційного призначення митний контроль розпочинається з моменту перетинання ними митного кордону України.

У разі вивезення товарів, транспортних засобів комерційного призначення за межі митної території України митний контроль розпочинається з моменту пред'явлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення для митного оформлення та їхнього декларування [1].

Дещо інші положення містяться в Порядку роботи складу митниці Державної фіскальної служби (далі – ДФС), затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 30 травня 2012 р. № 627, в якому вказано, що перебування товарів, транспортних засобів комерційного призначення під митним контролем закінчується:

1) у разі ввезення на митну територію України – після закінчення митного оформлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що переміщуються через митний кордон України, за винятком митних режимів, які передбачають перебування під митним контролем протягом усього часу дії митного режиму;

2) у разі вивезення за межі митної території України – після здійснення митного оформлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення та перетинання ними митного кордону України, за винятком митних режимів, які передбачають перебування під митним контролем протягом усього часу дії митного режиму [2].

Таким чином, як у першому, так і в другому випадку закінчення перебування товару під митним контролем пов'язується з фактом здійсненням митного оформлення. Однак існують випадки, коли здійснення митного оформлення товарів не передбачається. Наприклад, щодо товару, строк зберігання якого закінчився та який відповідно до МК України набув статусу такого, що потребує розпорядження. Нормативно-правовою базою регулювання зазначених відносин крім положень МК Україні є декілька підзаконних актів [1–5].

Порядок переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення, тимчасовий строк зберігання яких під митним контролем закінчився, передбачає такий алгоритм дій:

1. У перший робочий день після закінчення строків перебування в зоні митного контролю товарів, транспортних засобів комерційного призначення посадова особа митниці, до обов'язків якої входить здійснення контролю цих строків, службовою запискою (до якої додаються наявні товаросупровідні й інші документи щодо товарів, транспортних засобів комерційного призначення, строк перебування яких у зоні митного контролю закінчився (або їх копії)) інформує підрозділ інфраструктури митниці про необхідність їх розміщення на склад Митниці.

2. На підставі отриманих документів посадова особа підрозділу інфраструктури вживає заходів щодо забезпечення в триденний строк маркування товарів, які відповідно до МК України набули статусу таких, що зберігаються на складі Митниці, друкованим написом «У статусі розміщених на складі Митниці» й за можливості відокремлює ці товари за периметром стрічкою чи іншими огороджувальними засобами.

Вважаємо, що така вимога не досить доцільна. Оскільки для її практичної реалізації необхідні значні ресурси (зокрема час, технічні засоби для нанесення напису, тощо). Товар у контейнері, як правило, знаходиться на території порту, розташованій у віддаленості від місця розташування підрозділу інфраструктури митниці, що потребує значного часу на дорогу посадової особи. Контейнер, на який потрібно нанести маркування, може стояти на інших контейнерах, тобто на значній висоті, що унеможливить здійснення заходів із нанесення маркування та обведення його стрічкою. Для виконання цих дій потрібно замовляти спеціальну техніку й переміщувати контейнер, що передбачає відповідні витрати, які не виділяються на такі цілі.

3. Невідкладно після маркування посадова особа відділу інфраструктури митниці повинна внести відомості про товари, транспортні засоби комерційного призначення, строк перебування яких у зоні митного контролю закінчився та які відповідно до положень МК України набули статусу таких, що зберігаються на складі митниці, до журналу обліку.

4. Посадова особа відділу інфраструктури митниці визначає місце фактичного поміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення на склад митниці. Таке місце визнача-

ється з урахуванням можливостей складу митниці, наявних засобів для транспортування товарів і навантажувально-розвантажувальної техніки, інших визначальних для зберігання критеріїв.

5. Інформування посадовою особою відділу інфраструктури митниці службовою запискою керівника митниці або особу, яка виконує його обов'язки, про визначене місце зберігання товарів, транспортних засобів комерційного призначення на склад митниці.

6. Прийняття керівником митниці або особою, яка виконує його обов'язки, рішення про необхідність організації переміщення товарів на склад митниці чи розміщення цих товарів у зоні митного контролю до моменту фактичного розпорядження ними.

7. Інформування посадовою особою підрозділу інфраструктури посадову особу митниці, до обов'язків якої входить здійснення контролю строків перебування товарів і транспортних засобів комерційного призначення в зоні митного контролю, про рішення, прийняте керівництвом Митниці.

8. Визначення посадовою особою підрозділу інфраструктури дати фактичного переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення на склад митниці.

9. Доставлення у визначену дату на склад митниці посадовою особою митниці, до обов'язків якої входить здійснення контролю строків тимчасового зберігання товарів, транспортних засобів комерційного призначення, строк перебування яких у зоні митного контролю закінчився.

Через постійні реорганізаційні зміни наразі не зрозуміло, в повноваження якого структурного відділу митниці віднесено обов'язки здійснювати контроль строків тимчасового зберігання товарів і доставляти на склад митниці товари, транспортні засоби комерційного призначення, строк перебування яких під митним контролем закінчився.

Відповідно до ч. ч. 5, 6 ст. 204 МК України обов'язковій передачі власником або уповноваженою ним особою, утримувачем складу тимчасового зберігання, митного складу, організацією – отримувачем гуманітарної допомоги на склад митного органу підлягають товари, що перебувають на тимчасовому зберіганні під митним контролем, декларувалися митному органу, але щодо них після закінчення строків зберігання двічі надавалася відмова в митному оформленні.

Водночас на митний орган покладено лише обов'язок встановлення строку для вивезення товарів зі складу, виходячи з можливостей наявних засобів для транспортування цих товарів і навантажувально-розвантажувальної техніки [1].

Таким чином, аналіз ч. ч. 4,5 ст. 204 МК України дає підстави вважати, що таке переміщення товарів, що перебувають на тимчасовому зберіганні під митним контролем і підлягають переміщенню на склад митного органу, повинно здійснюватись: власником або уповноваженою ним особою, утримувачем складу тимчасового зберігання, митного складу, організацією – отримувачем гуманітарної допомоги.

Наразі переміщення таких товарів здійснюється підприємствами, які надають послуги відповідального зберігання. До фактичного переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення на склад митниці організація їх збереження покладається на підрозділ митного оформлення, в зоні митного контролю якої знаходяться товари. За потреби до переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення, строк перебування яких у зоні митного контролю закінчився, можуть залучатися інші посадові особи митниці за погодженням із керівником Митниці [2].

Як і у випадку, вказаному в п. 2, більшість положень вищезазначеного порядку не адаптовані до практики, не мають смислової ваги (лише декларативний) і створюють додаткове навантаження та покладають додаткову відповідальність на працівників митниці.

Існує також суттєва проблема щодо взаємодії митниці з адміністрацією порту й суб'єктами, що надають послуги відповідального зберігання, яка полягає у вимозі останніх сплачувати кошти за проведення огляду товарів чи вжиття інших заходів, пов'язаних зі зберіганням і переміщенням товарів.

Хоча відповідно до ст. 188 МК України працівники водного, повітряного, автомобільного й залізничного транспорту мають сприяти посадовим особам митних органів у виконанні ними своїх службових обов'язків із метою прискорення виконання митних формальностей під час переміщення транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України.

Окрім цього, адміністрація автомобільних, морських і річкових портів, міжнародних аеропортів, прикордонних залізничних станцій або інших обладнаних місць, у межах яких діють пункти пропуску через державний кордон України, на безоплатній основі забезпечує митні органи необхідними службовими приміщеннями, обладнанням, засобами зв'язку й створює їм належні умови для роботи.

Згідно із ч. 2 ст. 556 МК України передбачено обов'язок безоплатного надання підприємствами незалежно від форми власності й підпорядкування митним органам у тимчасове користування обладнання, засобів і каналів зв'язку в разі, якщо митне оформлення товарів здійснюється митними органами безпосередньо на територіях або в приміщеннях цих підприємств.

Відповідно до п. 8 постанови Кабінету Міністрів України «Про стан виконання рішень Президента України і Уряду з питань додержання вимог прикордонного і митного законодавства» від 22 лютого 1994 р. № 100 установлено, що проведення роботи, пов'язаної з обладнанням, утриманням і ремонтом у пунктах пропуску через державний кордон приміщень для виконання зазначених видів контролю та службових приміщень для розміщення відповідних прикордонних підрозділів, митних та інших установ, що здійснюють контроль на державному кордоні (крім облаштування інженерними, технічними засобами для здійснення прикордонного, митного й інших видів контролю), покладається на Міністерство інфраструктури (пункти пропуску для залізничного, морського, річкового, поромного й повітряного сполучення) та на Державну фіскальну службу (пункти пропуску для автомобільного сполучення) [3].

Ці питання підіймаються вже тривалий час, однак досі залишаються нерозв'язаними.

У митному законодавстві вживається також термін «товари, які набувають статусу таких, що зберігаються на складі митного органу», до яких відносяться товари, транспортні засоби комерційного призначення, які перебувають під митним контролем і за якими власник або уповноважена ним особа не звернулася до закінчення граничного строку, встановленого статтею.

Відповідно до МК України загальний строк тимчасового зберігання товарів під митним контролем становить 90 календарних днів. Дещо інші вимоги щодо строків тимчасового зберігання установлюються для харчових продуктів. Зокрема, ч. 2 ст. 204 МК України передбачено, що товари, які швидко псуються або мають обмежений строк зберігання, можуть перебувати на тимчасовому зберіганні під митним контролем у межах строку збереження їхніх якостей, які дають можливість використовувати такі товари за призначенням, але не більше 90 календарних днів [3]. За цей час, як правило, декларантом чи власником розв'язуються необхідні питання з отримання документів і митними платежами.

У разі, якщо у вищезазначений строк декларанту не вдається здійснити митне оформлення ввезеного товару, законодавством передбачена можливість продовження строку тимчасового зберігання товарів, але не більше, ніж на 30 днів. Згідно зі ст. 204 МК України з відповідною заявою про продовження строку тимчасового зберігання до митного органу, за дозволом якого товари були розміщені на складі, може звернутись власник або уповноважена ним особа. Водночас, якщо особа, яка зберігає товари на складі тимчасового зберігання відкритого типу або митному складі відкритого типу, не є утримувачем цього складу, її заява про продовження строку тимчасового зберігання зазначених товарів попередньо погоджується з утримувачем складу.

У разі прийняття рішення про відмову в продовженні строку тимчасового зберігання митний орган зобов'язаний невідкладно (письмово або в електронній формі) повідомити власника товару або уповноважену ним особу про причини й підстави такої відмови [1].

Відсутність у митному законодавстві визначення понять «власник» або «уповноважена ним особа» призводить до того, що на практиці з відповідною заявою може звернутись будь-хто. Ситуація ускладнюється ще й спірністю питання щодо належності права власності на товар на етапі прибуття товару на митну територію України. У зв'язку із чим це питання потребує доопрацювання.

Відповідно до ст. 321 МК України граничний строк перебування товарів, транспортних засобів комерційного призначення під митним контролем до моменту поміщення цих товарів, транспортних засобів у відповідний митний режим не може перевищувати 180 календарних днів.

У ст. 199 МК України окремо визначається граничний строк перебування товарів, транспортних засобів комерційного призначення в пунктах пропуску через державний кордон України, який не може перевищувати 30 днів, а для автомобільного транспорту – п'ять днів із моменту прибуття в пункт пропуску через державний кордон України для здійснення митних процедур. Цей строк не застосовується до операцій із накопичення в пунктах пропуску через державний кордон України суднових партій товарів, що вивозяться за межі митної території України, в тому числі в митному режимі транзиту [1].

На практиці досить часто положення ст. 199 МК України плутаються зі ст. 204 МК України. У такому випадку слід сказати, що головною відмінністю між ст. ст. 199 і 205 МК України є місцеперебування товару, транспортного засобу комерційного призначення, який підлягає передачі на склад митного органу (пункту пропуску чи під митним контролем на території порту).

До закінчення строків зберігання власник або уповноважена ним особа повинен задекларувати товари, що перебувають на тимчасовому зберіганні під митним контролем, до відповідного митного режиму або передати їх відповідному митному органу для зберігання та / або розпорядження відповідно до Митного кодексу України.

Аналіз ст. 204 МК України дає підстави вважати, що у випадку, якщо власником або уповноваженою особою до закінчення строків зберігання не будуть вжиті заходи щодо митного оформлення товару або передачі його на склад митниці, дії щодо переміщення товару відповідному митному органу для зберігання та / або розпорядження має здійснити утримувач складу тимчасового зберігання, митного складу, організація – отримувач гуманітарної допомоги залежно від того, де товар перебуває.

Окрім вищезазначених двох варіантів поведінки з товарами, строк тимчасового зберігання яких закінчується, законодавець передбачає можливість відправлення товару під митним контролем до інших митних органів для їхнього подальшого митного оформлення; або, як альтернативу, вивезення за межі митної території України. Водночас законодавцем не уточнюється, хто вповноважений на ці дії.

У ст. 204 МК України визначений випадок, за якого товари, що перебувають на тимчасовому зберіганні під митним контролем, граничний строк зберігання яких закінчився, підлягають обов'язковій передачі власником або уповноваженою ним особою, утримувачем складу тимчасового зберігання, митного складу, організацією – отримувачем гуманітарної допомоги на склад митного органу. Такі дії обов'язкові до виконання, якщо товари, що перебувають на тимчасовому зберіганні під митним контролем, декларувалися, але щодо них після закінчення строків зберігання митним органом двічі надавалася відмова в митному оформленні.

Визначення строку для вивезення товарів зі складу є компетенцією митного органу й визначається, виходячи з можливостей наявних засобів для транспортування цих товарів і навантажувально-розвантажувальної техніки.

Ст. 238 МК України визначено перелік товарів, які підлягають обов'язковій передачі митному органу для зберігання, серед яких товари, граничний строк перебування яких під митним контролем на території зони митного контролю закінчився; а також товари, транспортні засоби комерційного призначення, які перебувають під митним контролем і за якими власник або уповноважена ним особа не звернулася до закінчення граничних строків.

Поміщені в режим відмови на користь держави товари й товари, граничний строк перебування яких під митним контролем закінчився, підлягають реалізації, а у випадках, передбачених законодавством, – безоплатній передачі у володіння та користування або переробленню, утилізації чи знищенню [1].

Висновки. Питання нормативно-правового регулювання тимчасового зберігання товарів і транспортних засобів комерційного призначення під митним контролем відзначаються наявністю декларативних правових норм та окремих правових колізій між ними. На особливу увагу заслуговує питання характеристики суб'єктів, які можуть звернутись до митних органів із заявою про продовження терміну тимчасового зберігання товарів і транспортних засобів комерційного призначення.

Детального нормативного закріплення вимагає визначений у низці нормативно-правових актів алгоритм взаємодії митного органу з адміністрацією порту й іншими суб'єктами під час тимчасового зберігання товарів і транспортних засобів у зоні митного контролю, зокрема порядок дій у разі встановлення фактичної не відповідності товару відомостям, заявленим у товаросупровідних документах під час переміщення майна, тимчасовий термін зберігання якого під митним контролем якого вичерпано, на склад митниці, а так само компетенція суб'єктів господарювання та митного органу щодо переміщення товарів, тимчасовий строк зберігання яких у зоні митного контролю вичерпано, на склад митного органу.

Необхідним є внесення змін у МК України в частині спрощення процедури переміщення товарів, граничний термін тимчасового зберігання яких у зоні митного контролю вичерпано, й можливості розпорядження майном «із контейнера» без обов'язкового переміщення товарів на склад митниці. Зазначені зміни дозволять зменшити витрати на переміщення товару, розвантажувальні роботи, зменшать ризик втрати або підміни майна.

Список використаних джерел:

1. Митний кодекс : Закон України від 13 березня 2012 р. № 4495-VI / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17 (дата звернення: 16.07. 2020).

2. Про затвердження Порядку роботи складу митниці ДФС : Наказ Мінфіну від 30 травня 2012 р. № 627 / Верховна Рада України. URL: https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1097-12 (дата звернення: 16.07. 2020).

3. Про стан виконання рішень Президента України і Уряду з питань додержання вимог прикордонного і митного законодавства : Постанова КМУ від 22 лютого 1994 р. № 100 / Кабінет Міністрів України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/100-94-%D0%BF#Text (дата звернення: 16.07. 2020).

4. Порядок надання складським об'єктам статусу «митний склад» та позбавлення такого статусу : Наказ Міністерства фінансів України від 16 липня 2012 р. № 835 / Міністерство фінансів України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1324-12/ed20170404#n35 (дата звернення: 16.07. 2020).

5. Положення про склади тимчасового зберігання : Наказ Міністерства фінансів України від 28 травня 2012 р. № 613 / Міністерство фінансів України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1307-12/ed20190222#n29 (дата звернення: 16.07. 2020).